

به کارلوس لتوف غبظه می خورم

گفت و گو با

سید مسعود شجاعی طباطبایی

محدثه مطهری

روزنامه نگار و طنزپرداز

کارش را با نقاشی کشیدن روی دیوار شروع کرد. البته کم سن و سال نبود، دیوار خانه‌شان هم نبود، نقاشی معمولی هم نبود. سید مسعود شجاعی طباطبایی در سال‌های ابتدایی دهه ۶۰ با دوستانش کاریکاتورهای بزرگی با موضوع افشای حقایق جنگ ایران و عراق را روی دیوارهایی نزدیک به فرودگاه مهرآباد کشیدند. هدفشان این بود که حقایق پشت پرده این جنگ و حمایت کشورهای دیگر از صدام را برای مسافران خارجی افشا کنند؛ با تصویر و با طنز. همان جا بود که به معجزه کاریکاتور پی برد و آن را ادامه داد. آنقدر ادامه داد تا الان یکی از چهره‌های مطرح کاریکاتور ایران در دنیا است و هنرمندان خارجی آنقدر اسمش را شنیده و گفته‌اند که الان می‌توانند به راحتی بگویند: سید مسعود شجاعی طباطبایی.

او این روزها نمایشگاه کارتون و کاریکاتور آمریکای لاتین را در موزه هنرهای معاصر تهران برگزار کرده که رویداد مهم و بزرگی است. با او درباره این نمایشگاه و دیگر کارهایش به گفت‌وگو نشستیم و حاصل آن را در این صفحات آورده‌ایم.

- شما دبیر نمایشگاه کارتون و کاریکاتور آمریکای لاتین هستید که اکنون در موزه هنرهای معاصر در حال برگزاری است. چه شد که برای برگزاری نمایشگاه سراغ هنرمندان کشورهای آمریکای لاتین رفتید؟

شجاعی: یکی از عزیزان در مورد نمایشگاه گفته بودند دو ماه است که کار کلید خورده ولی اینطور نیست و در واقع این اتفاق حاصل تعامل و ارتباط گسترده ما طی ۳۰ سال است. به نوعی این رویداد از شروع دهه هفتاد و دقیقاً از سال ۱۳۷۲ کلید خورد؛ زمانی که من و آقای محمد حسین نیرومند طرح دوسالانه بین المللی کاریکاتور تهران را به موزه هنرهای معاصر ارائه کردیم. از آن سال تا الان نه تنها از طریق دوسالانه کاریکاتور بلکه از طریق مسابقات بین المللی و حضور هنرمندان سرشناس آمریکای لاتین در ایران، ورکشاپ‌ها و کارگاه‌های آموزشی، کلاس‌ها و به هرجهت مباحث آموزشی و مباحثی از این دست توانستیم یک فعالیت گسترده را انجام دهیم و حاصلش شده حضور پرتعداد هنرمندان ۱۵ کشور آمریکای لاتین. البته حضور هنرمندان ایرانی در آمریکای لاتین چه به عنوان داور، چه به عنوان برپاکننده نمایشگاه و کارگاه‌های آموزشی هم مؤثر بوده. خود من این توفیق را داشتم که پنج بار در کوبا و چهاربار در برزیل به عنوان داور یا به عنوان برگزارکننده نمایشگاه انفرادی حضور پیدا کنم و به همین جهت اطلاعات بسیار خوبی در جهت شناسایی هنرمندان بزرگ آمریکای لاتین کسب کردم.

- اینکه از مدت‌ها قبل پیگیر برگزاری کردن چنین نمایشگاهی بوده‌اید نشان می‌دهد موضوع این نمایشگاه صرفاً ضد صهیونیستی و ناظر به اتفاقات غزه نیست.

شجاعی: بله، نگاه ما این بود که دوست داشتیم شروع این اتفاق یعنی کارتون و کاریکاتور آمریکای لاتین با ۱۳ آبان تالقی پیدا کند. بنابراین ما به نوعی دنبال کارهایی بودیم که هم یک نوع نگاه ضد آمریکایی و ضد استکباری در آن باشد و هم بحث مقاومت و ضدیت با رژیم صهیونیستی. ولی خب از یک جایی خوردیم به ماجرای غزه و به نظرم رسید در ارتباط با غزه هم باید یک اتفاق ویژه و خاص صورت بگیرد، بنابراین یک گالری بزرگ با نزدیک به ۶۰ اثر هم به غزه اختصاص دادیم.

- از اثرگذاری کارتون و کاریکاتور در رساندن صدای مظلوم به گوش مردم جهان بیشتر برایمان بگویید.

شجاعی: در زمانه‌ای که سمری پریم که متأسفانه خیلی از رسانه‌ها با حمایت زور و قدرت کارشان را انجام می‌دهند؛ مثلاً رسانه‌های غربی و

آمریکایی و حتی مجامع بین المللی هم اگر دقت کنید سکوت عجیبی پیشه کرده‌اند و نسبت به این اتفاقی که در غزه رخ می‌دهد یا سکوت کرده‌اند یا اگر اخباری را منتشر می‌کنند دروغ است یا اخباری خنثی است. یعنی عملاً هیچ کارکرد رسانه‌ای درستی ندارد. خب در چنین شرایطی ما یک زبان بین المللی داریم تحت عنوان کارتون و کاریکاتور که قابل فهم برای عامه و تمام دنیاست و به واسطه‌ی اینکه از زبان طنز بهره می‌گیرد از جذابیت‌های زیادی هم برخوردار است.

- چه کسانی را برای شرکت در این نمایشگاه از آمریکای لاتین دعوت کردید؟

شجاعی: ما در تلاش بودیم که ۲۵ نفر از هنرمندان آمریکای لاتین تشریف داشته باشند ولی به این نتیجه رسیدیم ۹ نفر از بهترین‌هایشان را بیاوریم. البته از هر ۲۵ نفر دعوت کردیم که فاخرترین آثارشان را در اختیار ما بگذارند. در واقع آثار ۲۵ نفر از بهترین‌های آمریکای لاتین از کشورهای مختلف را داریم که در گالری‌های مختلف موزه هنرهای معاصر به نمایش درآمده‌اند و در مجموع نزدیک به چهارصد اثر از کل آمریکای لاتین به نمایش درآمده است.

- هنرمندانی که از کشورهای آمریکای لاتین در این نمایشگاه حضور دارند، چقدر در زمینه کارتون و کاریکاتور حرف برای گفتن دارند؟

شجاعی: می‌شود گفت این هنرمندانی که الان تشریف آورده‌اند ۹ نفر از بهترین‌های عالم کاریکاتور، نه تنها در آمریکای لاتین بلکه در دنیا هستند. مثلاً دکتر آرس که از کوبا تشریف آورده‌اند، یادم هست که در سال ۱۳۷۰ به عنوان بهترین کاریکاتوریست آمریکای لاتین معرفی شد و حالا قدرت و توانمندی ایشان خیلی بالاتر رفته.

این ۹ نفر چهره‌های بسیار مطرح چند کشور هستند، از کوبا چهار نفر، از برزیل دو نفر، از مکزیک یک نفر، از کلمبیا یک نفر و از ونزوئلا هم یک نفر و در مجموع پنج کشور. این عزیزان هر کدام صاحب سبک هستند. این خیلی سخت است که شما در کاریکاتور بتوانید صاحب سبک شوید و مثلاً کارتان بین ده هزار کار قابل تشخیص باشد.

- چرا کارلوس لتوف با آن همه اثر خوب و معروف نیامد؟

شجاعی: او اینقدر این روزها درگیر بود که گفت من را دعوت نکنید تا بتوانم برای مردم غزه کار کنم. ببینید چقدر دغدغه بالایی دارد که می‌گوید من اگر یک روز بیایم و نتوانم یک کار خلق کنم، نمی‌توانم شب را به صبح برسانم و اینقدر برایش سخت است. آخرین صحبتی که با او داشتم یک پیام

صوتی برایش فرستادم و تشکر کردم از کارهای جدیدش. ولی گفت این کارها راضی‌اش نمی‌کند. با اینکه کارهایش غالباً در تظاهرات اروپا و آمریکا استفاده می‌شود و تنها کسی است که کارهایش به معنای واقعی کلمه به گوش مردم دنیا می‌رسد.

- در این نمایشگاه به جز دعوت از مهمانانی که از هنرمندان مطرح عرصه کارتون و کاریکاتور آمریکای لاتین هستند، به معرفی برخی از چهره‌های پیشکسوت آمریکای لاتین در این عرصه هم پرداخته‌اید. چرا معرفی آن‌ها اهمیت داشت؟

شجاعی: به هر حال ما هنرمندان بسیار مطرحی در آمریکای لاتین داریم؛ مثلاً آقای «زیرالدو» که بزریلی‌ها خیلی به او افتخار می‌کنند و امسال تولد ۹۱ سالگی‌اش را جشن گرفتند. او از این جهت برای ما خیلی مهم است که ۹۱ سال سن دارد و تاریخ مجسم برزیل است؛ لذا با ارزیابی کارهایش می‌توان به یک جمع‌بندی از تاریخ کاریکاتور برزیل رسید. بسیار هم محبوب است و در ۲۸ کشور دنیا کارهایش به چاپ رسیده. یک هنرمند بسیار مطرح که ما توانستیم از طریق آقای ادوا آموری که مدیر برنامه‌ها و مدیر موزه‌ی آقای زیرالدو است، آخرین کتابی که راجع به او چاپ شده را با کیفیت‌های قابل چاپ دریافت کنیم و آن را در نمایشگاه در بخش مربوط به زیرالدو به صورت دیجیتال قرار دهیم.

ما سه نفر دیگر از چهره‌های بسیار مطرح آمریکای لاتین را هم معرفی کردیم. آقای کینو و آقای مودیلو آرژانتینی و آقای آراگونس مکزیک است. به حق در ارتباط با تاریخ کاریکاتور معاصر در جهان این چهار نفر می‌درخشند. کتاب‌هایشان خیلی عجیب و غریب چاپ شده. مثلاً آقای مودیلو که در چین داور بودند، ۱۷ جلد از کتاب‌هایشان را نهاده‌ای که مسابقه را برگزار کرده بود چاپ کرد و هر کدام از کتاب‌ها فقط یک میلیون تیراز در چین داشت!

- این نمایشگاه به جز ابعاد هنری، ابعاد علمی و پژوهشی هم دارد. بیشتر درباره این زیرساخت علمی و پژوهشی نمایشگاه توضیح می‌دهید؟

شجاعی: بله، برای ما مباحث علمی و پژوهشی خیلی مهم بود و می‌خواستیم زیرساخت این اتفاق با مباحث علمی آمیخته شود. در این اتفاق ما از لطف و محبت پروفیسور جان لنت، که یک محقق بسیار برجسته آمریکایی است استفاده کردیم. او اگرچه آمریکایی است، اما تفکرش به شدت ضد دولتشان و ضد صهیونیسم است؛ یعنی یک چهره مقاومت در خود آمریکاست! ایشان یک فصلنامه‌ای درمی‌آورد تحت عنوان «کمیته جهانی» که من و آقای نیرومند هم از آن سال‌ها با ایشان در ارتباط بودیم. اتفاقاً همین آقای جان لنت، دکتر آرس را به ما معرفی کرد. جان لنت مقدمه و تاریخ کاریکاتور در آمریکای لاتین را در این پژوهش نوشت. دکتر آرس هم تاریخ کارتون و کاریکاتور در کوبا را نوشت. به هرجهت خدا را شکر می‌کنم که کتاب آماده است و احتمالاً در دو روز آینده این کتاب به دست علاقه‌مندان برسد.

- چه چیزی باعث می‌شود که یک هنرمند در آمریکای لاتین، کیلومترها دورتر از غرب آسیا و این اتفاقاتی که دارد می‌افتد، دغدغه‌ی مظلومیت فلسطینی‌ها را پیدا می‌کند و به این اتفاق واکنش نشان می‌دهد؟

شجاعی: نکته‌ای که هست این است که اگرچه رسانه‌ها مهر سکوت به دهانشان زده‌اند و اجازه نمی‌دهند اخبار درست منتشر شود ولی نمی‌توانند جلوی اینترنت و فضای مجازی و عکس‌هایی که منتشر می‌شود را بگیرند.

نکته مهم دیگر اینکه اساساً مردم آمریکای لاتین به واسطه فرهنگی که دارند و اتفاقاتی که در ارتباط با آمریکا برایشان رقم خورده، بحث مقاومت و هنر مقاومت آنجا خیلی جدی است. ما در مسابقات مختلف کاریکاتوری که برگزار کردیم هم این موضوع را دیدیم. مثلاً مسابقه‌ی هولوکاستی که برگزار کردیم، یکی از کسانی که شرکت کرده بود آقای کارلوس لتوف از برزیل بود که توسط حزب لیکود اسرائیل تهدید به مرگ شد. در همان مسابقه بود که من هم تهدید شدم. ما وقتی آن رسانه‌ای کردیم و به دوستان کاریکاتوریست در برزیل اطلاع دادیم، یک موجی راه افتاد و بیانیه‌ای دادند که اگر می‌خواهید هموطن ما را در لیست مرگ قرار دهید پس اسم ما را هم اضافه کنید و کنار هموطنمان هستیم. من آن موقع در یک مصاحبه گفتم که خط‌شکنان اصلی ما در این مسابقه برزیلی‌ها هستند. الان هم واقعاً همین است و آمریکای لاتین خیلی جدی‌تر از هر جای دیگر دنیا در این عرصه فعال است. مثلاً آقای گیلومر اینقدر کاریکاتور کار کرده که در آخرین صحبتی که با هم داشتیم گفتند می‌خواهم آثارم را در قالب یک کتاب ارائه کنم، آیا در ایران ناشری هست؟ من هم پیگیرم ناشر خوبی پیدا شود و این آثار در قالب کتاب چاپ شود.

- خودتان در این روزها چه اثر یا آثار جدیدی برای فلسطین خلق کردید؟

شجاعی: من از آن روزی که طوفان الاقصی اتفاق افتاد، چیزی حدود ۱۵ اثر تولید کردم. یعنی هر دو روز یک کار. یک بخشی از آن‌ها را در اینستاگرام منتشر کردم، مابقی هم برای نمایشگاهی که در لانه‌ی جاسوسی الان